

Výzkum HBSC – Health Behaviour in School-Aged Children

Eva Strašilová

HBSC je mezinárodní výzkumná studie zabývající se otázkou zdraví dětí v období druhého stupně povinné školní docházky až po období mladé dospělosti. „Studie HBSC je klíčovým zdrojem dat o životě dospívajících jedenácti-, třinácti- a patnáctiletých dětí a zároveň důležitým nástrojem preventivních snah v této oblasti. Mapuje úroveň pohybové aktivity, trávení volného času, šikanu, užívání alkoholu, tabákových výrobků, marihuany a další determinanty zdraví v sociálním kontextu rodiny, školy a vrstevníků.“ [Sýkorová Dvorníková 2016]

Jedná se o mezinárodní srovnávací studii vycházející „ze stanoviska WHO, že chování a životní styl v dospělosti jsou výsledkem vývoje v dětství a dospívání“ [Sýkorová Dvorníková 2016]. Vybraný věk respondentů představuje období, kdy dochází k nárůstu samostatnosti u chlapců a dívek. Samostatnost je jedním z faktorů, který může ovlivnit chování chlapců a dívek ve vyšším věku.

Výzkum HBSC začal v roce 1982 rozhodnutím výzkumníků z Anglie, Finska a Norska vytvořit sdílený výzkumný protokol k výzkumu dětí ve školním věku. V roce 1983 byla studie HBSC přijata WHO. V současné době studie HBSC zahrnuje 44 členských států v Evropě a Severní Americe [HBSC 2016]. Česká republika je do studie HBSC zapojena od roku 1994 [Sýkorová Dvorníková 2016].

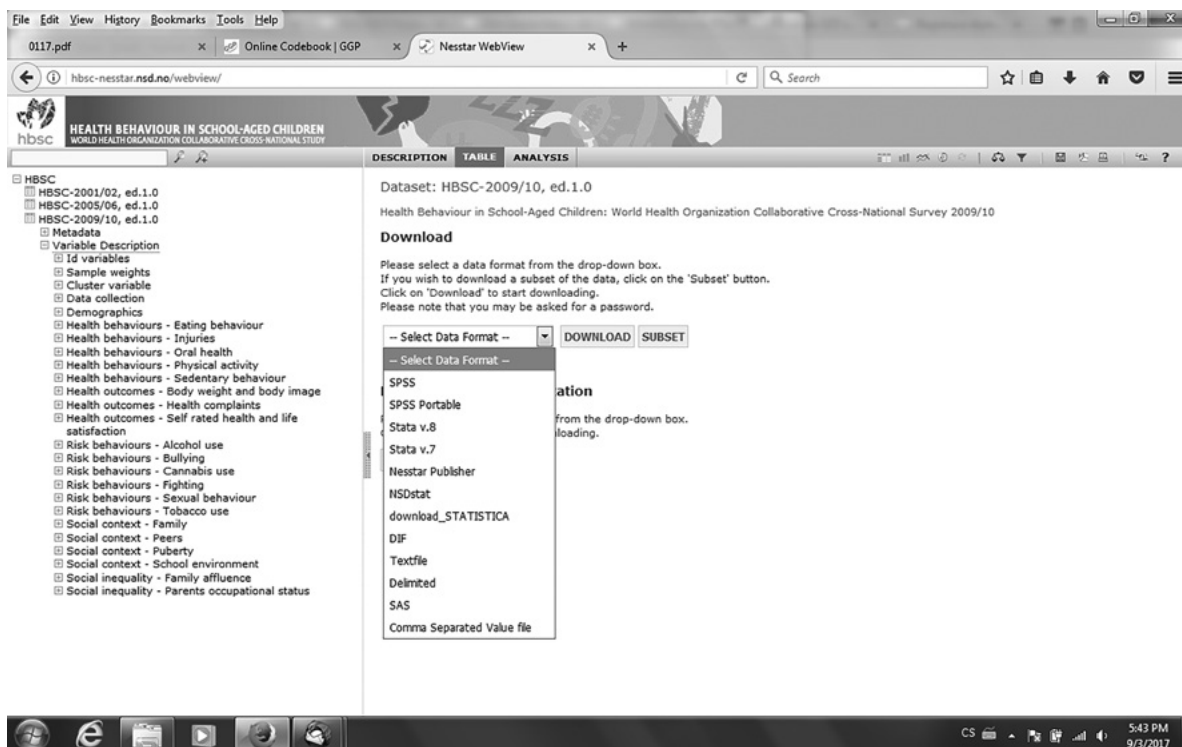
Studie se zabývá širokou škálou problémů, které se vztahují k oblastem zájmu klinické medicíny, epidemiologie, lidské biologie, veřejného zdraví, veřejné politiky a sociologie [HBSC 2016].

Cíle HBSC

Chování přijaté ve školním věku může setrvat do dospělosti, čímž je ovlivněna oblast života mající vliv například na psychické zdraví, užívání tabákových výrobků, fyzickou aktivitu či konzumaci alkoholu. Studie HBSC se zaměřuje na porozumění determinantům ovlivňujícím zdraví mladých lidí ve spojitosti s jejich sociálním kontextem – kde bydlí, kam chodí do školy, jaké je jejich rodinné socioekonomické zázemí, jaké mají vztahy s rodinou a s přáteli. HBSC se zajímá o to, jak tyto faktory samostatně i společně ovlivňují zdraví mladých lidí v době přechodu z adolescence (školního věku) do mladé dospělosti [HBSC 2016].

Mezinárodní standardizovaný dotazník vytvořený pro každé kolo studie, která se provádí každé čtyři roky, umožňuje sběr společných dat napříč participujícími zeměmi, což umožňuje identifikovat klíčové vzorce chování ke zdraví, indikátory zdraví a další kontextuální proměnné [HBSC 2016].

Obrázek 1: Přístup k datům HBSC.

Zdroj: <http://www.ggp-i.org/data/browse-the-data/> 2015

Data dovolují mezinárodní komparaci a longitudinální analýzu dat a jejich srovnávání. Dále umožňují provádět analýzu na národní a na mezinárodní úrovni.

Výzkum se zaměřuje na následující témata: body image, šikanu, stravu, zdravotní potíže, zranění, spokojenost se životem, obezitu, zdraví dutiny ústní, fyzickou aktivitu, vztahy (rodina a přátelé), školní prostředí, ohodnocení vlastního zdraví, sexuální chování, socioekonomické prostředí, užívání látek: tabák, alkohol a marihuana, redukci váhy [HBSC 2016].

Studie HBSC má díky dlouhodobému sledování respondentů možnost monitorovat, jak se zdraví respondentů mění s ohledem na jejich stárnutí od dětství přes adolescenci až po mladou dospělost [HBSC 2014].

Přístup k primárním datům HBSC

Management dat HBSC je prováděn na Univerzitě Bergen v Norsku, mezinárodním datovým manažerem dat z tohoto výzkumu je profesor Oddru Samdal. Data HBSC jsou dostupná na oficiálních stránkách HBSC (www.hbsc.org) [HBSC 2016].

Data jsou zpřístupněna akademickému nebo veřejnému sektoru (nikoli sektoru komerčnímu) po třech letech od dokončení výzkumu [HBSC 2014].

Přístup k datům je zprostředkován prostřednictvím software Nesstar, což je pro uživatele usnadňující faktor, jelikož se jedná o databázový software, který je využíván i řadou dalších

datových zdrojů (například Českým sociálněvědním datovým archivem). Informace a návod na používání Nesstar jsou uvedeny na stránkách Nesstar.com, na které vede přímý odkaz ze stránek HBSC. Možnost prohlížení dat je umožněna i uživatelům bez registrace. Možnost online analýzy dat a jejich stáhnutí je umožněna pouze registrovaným uživatelům.

Software Nesstar umožňuje registrovaným uživatelům procházení dat a jejich přímou analýzu v online prostředí. Registrovaný uživatel může vytvářet kontingenční tabulky, regresní a korelační analýzu nebo nové proměnné.

Datový archiv HBSC v současnosti obsahuje mezinárodní data z období 2002, 2005/2006 a 2010. O zpřístupnění nových dat jsou všichni registrovaní uživatelé informováni prostřednictvím e-mailu [HBSC 2016].

Ukažme si fungování archivu na datech z období 2005/2006. Vzhled rozhraní ukazuje obrázek 1. K datům jsou připojena metadata s popisem výzkumu, kde jsou uvedeny bibliografické údaje, rozsah studie, metodologie, proces sběru dat a přímý přístup k datům.

Dále jsou uvedeny deskripce jednotlivých kategorií proměnných. Studie HBSC z roku 2005/2006 se zabývala kromě demografických údajů pěti výzkumnými oblastmi: zdravotním chováním, vlastním hodnocením zdraví, rizikovým chováním, sociálním kontextem a sociálními nerovnostmi [HBSC 2016]. Jak je standardem systému Nesstar, data je možno stáhnout v různých formátech.

zdroje

Health Behaviour in School aged Children (HBSC). 2014. *Terms of Reference* [online]. United Kingdom: HBSC International Coordinating Centre [cit. 14. 6. 2016]. Dostupné z: <http://www.hbsc.org/about/HBSC%20ToR.pdf>.

Health Behaviour in School aged Children (HBSC). 2015. *Health Behavior in School-Aged Children: World Health Organization Collaborative Cross-National Survey 2005/06* [online]. United Kingdom: HBSC International Coordinating Centre [cit. 15. 6. 2016]. Dostupné z: <http://hbsc-nesstar.nsd.no/webview/>.

Health Behaviour in School aged Children (HBSC). 2016. *About Us* [online]. United Kingdom: HBSC International Coordinating Centre [cit. 14. 6. 2016]. Dostupné z: <http://www.hbsc.org/about/index.html>.

Sýkorová Dvorníková, Gabriela. 2016. „Univerzita Palackého představila alarmující výsledky největší výzkumné studie o životním stylu mladé generace v Evropě.“ *Tisková zpráva* [online]. Univerzita Palackého v Olomouci [cit. 15. 6. 2016]. Dostupné z: http://www.hbsc.upol.cz/download/tz_hbsc_olomouc_2016.pdf.